

Демиденко Володимир Олексійович,
професор кафедри конституційного
права Навчально-наукового інституту
права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

МІСЦЕВІ Е-ВИБОРИ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ШЛЯХ ДО ЦИФРОВОЇ ДЕМОКРАТІЇ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ЕСТОНІЇ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВ

Сучасний світ перебуває на зламі епох, де глобальне протистояння між демократією та авторитаризмом розгортається на тлі стрімкого технологічного стрибка. Штучний інтелект, блокчейн та Big Data вже сьогодні змінюють парадигму людського існування, автоматизуючи рутинні процеси та трансформуючи ринок праці. У найближчі роки ці технології стануть такою ж невід'ємною частиною життя, як інтернет чи смартфон.

Варто зауважити, що сучасні цифрові технології можуть бути доволі успішним інструментом захисту прав і свобод людини і громадянина. Адже в той час як авторитарні режими намагаються повернути цивілізацію в епоху збройних конфліктів та ядерного терору, саме цифрова революція стає головним запобіжником руйнації міжнародного права. Для України технологічна перевага є не лише запорукою перемоги у війні проти агресора, а й ключовим чинником збереження демократичного устрою в умовах воєнного та післявоєнного стану.

Розбудова цифрової демократії є не просто технічним оновленням, а стратегічним імперативом для модернізації України, що дозволить трансформувати взаємодію між громадянином і державою на засадах транспарентності та інклюзивності. У контексті пошуку національного шляху до цифрового врядування, саме впровадження інноваційних інструментів електронного волевиявлення здатне стати рушієм демократичного прогресу, що відповідає кращим європейським стандартам. Водночас, враховуючи складність та безпекові виклики таких реформ, найбільш раціональним вбачається апробація новітніх цифрових рішень саме на локальному рівні, де пілотні проєкти місцевих е-виборів можуть стати надійним полігоном для перевірки стійкості систем перед їх масштабуванням до загальнонаціональних масштабів.

З огляду на наведене, вивчення та адаптація передового досвіду країн ЄС (зокрема Естонії) є критично необхідним кроком для України. Це дозволить не лише консолідувати зусилля на шляху до євроінтеграції, а й створити фундамент для сталого розвитку демократичних інститутів на десятиліття вперед.

Позаяк до уваги доцільно взяти ймовірні суттєві проблеми в перспективній повоєнній реалізації виборчого права в Україні у зв'язку: а) перебуванням

досить значної кількості громадян України за кордоном та їх фактичної неможливості з різних причин об'єктивного і суб'єктивного характеру взяти участь у загальнодержавному або місцевому виборчому процесі; б) наявністю значної кількості внутрішньо переміщених осіб та певними труднощами в реалізації ними виборчого права; в) мобілізацією значної кількості громадян України та певними проблемами у зв'язку з нагальною необхідністю поєднання захисту Української держави, її народу та участю у виборчому процесі. Власне, за умови багатонадійної відсутності в національному правовому полі інституту е-виборів є всі підстави вважати, що наведені вище категорії громадян України не зможуть повноцінно взяти участь у виборах.

Крім того, запровадження е-виборів в Україні беззаперечно збільшить виборчу активність не лише згаданих категорій громадян, а насамперед молоді. Саме молодь, завдяки своєму віку та прагненню до оновлених підходів, активно використовує доступні цифрові сервіси електронного врядування у повсякденному житті, що сприятиме їхній більшій залученості до виборчого процесу.

Наведені положення вже підтвердив досвід зарубіжних країн з проведення е-виборів. Зокрема, першою державою світу, що зголосилася запровадити е-вибори була Естонія. В 2005 році в цій країні були проведені перші місцеві е-вибори, а в 2007 року – перші парламентські е-вибори. Місцеві е-вибори 2005 року продемонстрували, що в них взяло участь 47,4 % виборців та е-вибори найбільше активізували вікову групу виборців від 25 до 34 років [1]. В основі системи е-виборів в Естонії лежить використання ID-картки з чіпом у поєднанні з кваліфікованим електронним підписом. Ця технологія дозволяє громадянам безпечно та ідентифіковано голосувати онлайн, забезпечуючи цілісність та конфіденційність виборчого процесу.

Як наслідок, досвід проведення е-виборів в Естонії в цілому продемонстрував ефективність та надійність системи онлайн-голосування, прозорість, доступність та безпечність. Ключова особливість е-виборів в Естонії полягає в можливості змінити свій голос до дня виборів, що забезпечує гнучкість для виборців. Серед основних переваг цієї системи варто виділити її простоту для громадян, низькі витрати на організацію та проведення, а також високий рівень довіри населення.

Тому електронне голосування вже використовувалось на виборах до Європейського парламенту в 2009, 2014 та 2024 роках, на місцевих виборах у 2009 та 2013 роках, а також на виборах до парламенту Естонії в 2011 та 2023 роках.

При цьому в 2023 році, на парламентських виборах, вперше в історії Естонії, онлайн проголосувало понад 50% виборців [2]. Проте на е-виборах до Європейського парламенту в 2024 році частка інтернет-голосів склала 41.7% від загальної кількості голосів. Це зниження порівняно з максимумом у 50% у 2023 році (вибори до місцевого парламенту) [**Error! Reference source not found.**, с. 2]. Водночас у виборах до парламенту Естонії 2015 року громадяни Естонії

голосували з 116 різних країн світу за допомогою саме інтернет-голосування [Error! Reference source not found.].

Разом з тим е-голосування зазнало значної дифузії в Естонії. Якщо на перших виборах е-виборці були переважно молодими, технічно грамотними та етнічними естонцями, то з часом ці відмінності зменшилися. Зараз е-виборці за їх соціально-економічними характеристиками практично не відрізняються від тих, хто голосує паперовими бюлетенями [3, с. 67].

Для ефективної імплементації електронного голосування Україна має критично осмислити досвід Естонії, де успіх е-голосування став можливим завдяки багаторічній розбудові цифрової довіри та надійній системі ідентифікації. Використання естонської моделі, яка дозволяє виборцю змінювати своє рішення протягом періоду онлайн-голосування для нейтралізації потенційного тиску, може стати ключовим запобіжником і в українських реаліях. Проте, на відміну від Естонії, Україна діє в умовах перманентної гібридної агресії, що висуває безпрецедентні вимоги до кібербезпеки. Відтак, переймаючи західні технології блокчейн-шифрування та верифікації, держава повинна адаптувати їх до специфіки захисту національної інфраструктури від цілеспрямованих атак з боку росії.

У поточному політичному контексті, зокрема в межах переговорного треку зі США та іншими західними партнерами, питання проведення виборів стає індикатором стійкості демократії. Американська сторона традиційно акцентує увагу на інклюзивності та легітимності виборчого процесу, що за нинішніх умов — мільйони біженців та внутрішньо переміщених осіб — важко забезпечити виключно традиційними методами. Впровадження е-виборів виглядає об'єктивною необхідністю для залучення всіх категорій громадян до політичного життя, проте цей крок має бути збалансованим. Цифровізація голосування може стати вагомим аргументом у діалозі з партнерами лише за умови, що вона не підірве, а навпаки — посилить прозорість процедур та безпеку даних.

З огляду на високі ризики, оптимальним стратегічним кроком є запуск е-виборів як «пробної кулі» саме на місцевому рівні. Локальні громади можуть послужити ідеальним полігоном для тестування цифрових платформ (наприклад, на базі «Дія») у менших масштабах, що дозволить виявити технічні вразливості та адаптувати законодавчу базу без ризику для загальнонаціональної стабільності. Такий поетапний підхід не лише мінімізує загрози кібервтручання, а й допоможе вибудувати необхідний рівень суспільної довіри до цифрових інструментів, демонструючи західним союзникам здатність України до інноваційного самооновлення навіть у найскладніші часи.

Список використаних джерел:

1. Statistics about Internet voting in Estonia. URL: <https://www.valimised.ee/en/archive/statistics-about-internet-voting->

[estonia#:~:text=I%2Dvoting%20was%20first%20introduced,cancelled%20\(replaced%20with%20paper%20ballot\)](#)

2. Офіційний сайт Виборчої комісії Естонії з детальною інформацією про i-voting. URL: <https://www.valimised.ee/en/internet-voting/more-about-i-voting/introduction-i-voting>

3. Mihkel Solvak, Kristjan Vassil E-voting in Estonia: Technological Diffusion and Other Developments Over Ten Years (2005 - 2015). Johan Skytte Institute of Political Studies University of Tartu in cooperation with Estonian National Electoral Committee. 2016. P. 225. URL: <https://www.digar.ee/arhiiv/en/books/62510>

Добровольська Тетяна Миколаївна
здобувачка ступеня вищої освіти
магістра Інституту заочного та
дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:

Сьох Катерина Ярославівна,
завідувач кафедри конституційного
права Навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук,
доцент

ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА: ПРАВОВИЙ ВИМІР

У контексті стрімкого розвитку та повсюдного поширення інформаційно-комунікаційних технологій гендерно зумовлене насильство дедалі частіше набуває проявів у цифровому середовищі, що посилює вже існуючі ризики для вразливих груп.

Таке насильство може вчинятися як у приватній сфері (з боку інтимного партнера), так і в онлайн-просторах, зокрема на платформах соціальних мереж, месенджерах, форумах та інших цифрових майданчиках. У реальних життєвих ситуаціях ці форми нерідко поєднуються: офлайн-насильство продовжується в цифровому середовищі через переслідування, погрози, шантаж або поширення інтимних матеріалів без згоди потерпілої особи, що створює кумулятивний ефект і поглиблює травматичні наслідки.

Нерівність, зумовлена расою, віком, інвалідністю, соціальним статусом, релігією, сексуальною орієнтацією чи гендерною ідентичністю, додатково підсилює ризик стати об'єктом таких злочинних посягань, зумовлюючи множинну та перехресну дискримінацію. Унаслідок цього частина жінок